

DI SAIT VO LUSÉRN

APPUNTAMENTO DELLA MINORANZA CIMBRA DI LUSERNA

Andre naüge plètz zo raita

Ogni paesaggio di montagna ha la sua storia: quella che leggiamo, quella che sogniamo e quella che creiamo" è proprio con questa frase di George Kennedy che i nostri cugini dei 7 Comuni vogliono promuovere un

ambizioso progetto: la riqualificazione dell'area sciistica delle Melette 2000. Le sottoscrizioni, partite a fine agosto, hanno già superato l'importo totale di € 2.100.000,00: un risultato storico, frutto di un azionariato popolare.

Alle boazpar ke da atti pèrng bintar billz muanen ski: dise djar zoa zo giana zo nemma holtz, höbe odar zo djukha auz in mist, est zo divertirase odar zo leba pinn turismo. Pròprio vor in turismo in di lestin djardar di impianti vo ski soinn khent gântz gepzart: pensàrbar att ünsar schümmana Laghetto boda hatt a naüga sedjovia un zboa naüge piste nâmp: di Torion un di Vezzena. Ka Slege o soinsa nâ zo pezzra alle di piste vo ski boda soinn khent gemacht alle in di lestessegen djardar dõpo in zboate Bèltkriage un boda, oramài vo ettlane djar stian nemèar nâ in naüng zaitn. Di impianti von Sim Kamoünder soinn hërta gest viare: di Melette, dar Verena, di Kaberlaba un di Larici. Vodar lestin stadjõng, 'z djar 2016-2017, di Melette soinn khent gespèrt umbrõmm da hãm gehatt vil problemi. Subito però di ammini-

Istituto Cimbri Kulturinstitut Lusérn

Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.lusern.it

straziõng vo Slege un vo Gallio soinnse gemövart zoa zo richa au an naüng prodjèkt zoa zo machase pezzar un offezetüana almânko vor di stadjõng boda khint. Asó, disan summar izta gebortet dar prodjèkt "Riapriamo le Melette" bosa bölln innziang laüt machante a sotschieta zo khoava, zo pezzra un dena zo djestira da gântz area vo ski tragante vürsnen di arbat von kamoünder. Dar prodjèkt prevedart zo ledrenra in bege boda rift au, zo macha naüge parkédji vor di aute, zo lega zboa naüge sedjovia, ummana adiritura vo sèks laüt, un zo macha a prukk zo pasàra pinn skin obar in bege. A bötta verte bartnda khemmen genump si-

char viar laüt zo arbatada drau daz gântz djar, dena pensàrma zo riva auzonemma fin at vürtzekh laüt pan bintar un draitzekh pan summar. Peng ditza di slegar hãm lai ägeheft zo ziaga au adesiõngen un quote vo disa sotschieta un fin est hãmsa au gezoget mearar baz zboa mildjü euro. von laüt von lânt, von kommertschént, von artidjé un vo ettlane sotschieta o: Verena, Kaberlaba un Larici defàtti, hãm investirt se o in disan prodjèkt umbrõmm sa pensàrn ke lai alle pittnândar, pittnar uantzege groaza offerta, mangna rüavan mearar laüt in soine lentar.

Giada von Galèn

Bloom - Allz a geplüana vo libardar

Una nuova biblioteca virtuale con libri per l'infanzia nelle lingue minoritarie offre nuove opportunità per la promozione della lettura in cimbro.

Zoa zo halta lente a zung, tüat nèt rense alle tage, ma mochtze lesan un schraim o. Purtrõppo a groazar problèm boda ägeat schiar alle di khlumman mindarhaitn iz dar mângl vo materdjél zo lesa in soinar zung. Di resõngen khennbarse alle: kartza biane zait, gèlt un laüt boda soinn guat z'schraiba. Azma legat panândar alle di libardar geschribet fin est azpe biar, beratnsa furse schiar genümma zo vülla an skaffäl vonaran biblioték. Vorsteatme nèt letz: vor a sötta khlumma lentle azpe Lusérn, di arbat boda iz khent gemacht in di lestin djardar iz eppaz gântz groazez bodaz mocht machan hõarn stoltz. Ma libardar soindar nia genümma, ubarällz vor di khindar, zoa zo machanen khemmen in lust zo lesa un, kesà, furse in an tage z'schraiba o. In gratzia in computer un internet, in ta' vo haüt auleng an libar iz khent hërta destrat un bölvlar. A progrãmm boda helft hoazt Bloom - atz inglès billz munen "geplüana" - un iz khent gemacht vo dar SIL, an internatzionälega organizatziõng boda arbatet àna zo gebinnada gèlt, machante ordénje boda helvan in khlumman zungmindarhaitn gestrõbet ubar di bèlt. Ania glaz mage abevazzan Bloom vo

dar internetsait <http://bloomlibrary.org> - 'z khostet nicht un soinda versiõngen vor Windows un Linux o. Zoa zo nützanen mochtma vorstian a migele inglès odar franzés, ombrõmm dar progrãmm iz nonet khent übarsèzt atz belesch, ma dar iz allz ummaz dèstar zo nütza. Hërta afta geläichege internetsait venntma a virtuälege biblioték pitt mearar baz 1300 libarla vor khindar un djunge, alle geschribet vo fraibillegen schraibar in di bichtegarstn zungen vo dar bèlt - inglès, spanjöll, taütsch, frantzés un no mearar - un übarsèzt, hërta vo volontàrdje, in mearar baz 90 khlumman zungen. Alle di libarla soinn gevèrbet pitt schümmane disénje. Ma mak abevazzan an libar un übarsèztanen azpe biar nützante in progrãmm - 'z iz dèstrar alz ma magat munen. Berda hatt übarsèzt an libar, magen auleng afti internetsait vo Bloom un afti social media, vor baispil atz Facebook. Ma mak drukhan di libarla aff kart odar lesanse affon telefoni odar affon tablet nützante di app Bloom Reader - disa o khostet nicht. Ma mak nützan di libardar frai, ma nèt zo vorkhoavase, un ma mocht hërta ägem in nãm von schraibar. Ma mak schraim an libar vo naügom o, nützante di modèle un disénje boma vennt afti internetsait vo Bloom. Ma mak schraim libardar in zboa odar mearar zungen o, vor baispil lusèrnarisch, belesch un taütsch. Berda schraibet an naüng libar, magen avazzan afti internetsait vo Bloom, zoa azta àndre mangen lesan un übarsèztan in soi zung. I pinn nâ zo übarsèzt a par libarla azpe biar un bartaz palle zoang bazta auvarizkhent.

Paolo Pergher

Spring spring saltamartin

In sântza atz 24 von lentz di khindar soinnse gevuntet in di biblioték zo borõata di strumèntn boda khlepparn, zo traiba vort in lânt, un haür mabarz boll khõn, bintar. Azpe alle djar, di khindar gian auz pa beng pittn schèlln zo macha dar-schrãkhan da khalt stadjõng, zoa azta mage vürkhemmen dar schümma lãngez, gevairt pittnan groazan vaür boda vorprènt di khelte. Disar trèff rüaft zuar umme 'z vaür, alle di laüt von lânt, ma o alle di lusèrnar boda soinn auz von lânt z'arbata. Dise djar dar bintar, un dar snea, soinn gest bichte vor di laüt von pèrng, nèt zo raita ma zo vüara zuar 'z holtz bosa hãm gehatt borõatet gekhastet auz pa herbest in balt, zo ziaga zuar 'z höbe ar von Hüttn un auz von Bisele un zo traga auz in mist in di bisan pittn slit.

Ka lãngez anvétze hãmsa auzgedjukht in mist zo mesta èkhar un bisan, da hãmse auzgesaübart von khnottn un von stortzan un darzuar hãmsa auzgebetart di earde von büalar. Di khindar, biz ànka iz gest no zait vo schual, hãm hërta geholt, vor daz sèll bosa soinn gest guat zo tüana. Alle di stadjõngen hãm gehatt soinn vèrt, alle di tang izta gest z'arbata, spetar berata khent di zait zo hauga au di èkhar un dena zo sena un zo setzta di patàtn, ma dar lãngez, gehoazt asó peng in tang bodase soinn gelengart, iz gest da peste stadjõng vor üs khindar: pan summar saibar gest afte etzan pittn khüa, pan bintar, balbar soinn gekheart bodrumm vodar schual iz lai gest nacht, ka lãngez anvétze habar gemak stian ummar fin spetar daz abas un hãm nèt gesek di zait azta rif dar madjo, pittar novèna dar La Madonna, ombrõmm

sèmm, pittar skusa zo giana in di khirch, saibaraz augehaltet z' spila in platz, pittn plèttla, a "cielo", pittar kubl, pittn stèkhle, pittn khnõtla odar lai zo lugàranaz. Ploaz spildar boda est di khindar khennen squàse nemèar. Sichar hãmsa nia gehõart ren von "saltamartin", a spilele bodamar hatt aukontàrt an altar mánm bodada est nemèar iz ma bodamar hatt gelirnt vil von lem, vor vil djar. Bèn, magàre est macht lachan di djungen boda hãm ploazez teknològischez getrãppla, ma alóra soinsase gegõdard zo vãnga di zurle in a vesle un zo machase springen hõachar ummaz baz daz àndar. Ma daz peste iz gest machanse springen in di khirch, balda di baibar soinn gest nâ zo peta 'z

petle von madjo: alóra boll, hattar khõtt dar sèll alt mánm, soinsa gesprunck paràrdja, ma nèt di zurle, di baibar! Èkko, est furse di djungen pensàrn ke 'z iz gest a gestókha boda est machat gõdarn niamat mear, ma biar o sengda nicht vo lustegez in soine aparetta boda hãm drinn kesà baz, zo machase stian an gântzan tage z' saugase à un zo lachanen zuar sovl bisa beratn lente, ma ditza gloabe iz ombrõmm, azpe alle di stadjõngen hãm soinn vèrt, alle di zaitn hãm soine djunge, un soinn djung iz schümma hërta, est azpe in ar bötta, un alóra saitma guat zo lacha vor a gestókka o.

(n.g.)

7ste Gebinn Tönle Bintarn 2018

Zoa azta alle di laüt un di khindar schraim hërta mearar in da ünsar zung, dar Kulturinstitut Lusérn hatt augelekk, haür o, 'z Gebinn Tönle Bintarn. Alle di laüt boda bölln mang machan hãm in Kulturinstitut baz sa hãm geschribet in da zimbar zung vo Lusérn, von Sim odar von Draizta Kamoünder vor da auz iz dar 27 von abrél 2018. Zo bizzasan mearar matma àrúavan in Kulturinstitut affon nummar 0464 789645.

L'Istituto Cimbri di Luserna, per sostenere, promuovere e sviluppare la scrittura della lingua cimbra, bandisce la settima edizione del concorso letterario "Tönle Bintarn". Gli elaborati, inediti in lingua cimbra, dovranno pervenire entro venerdì 27 aprile 2018. Per maggiori informazioni telefonare al numero 0464 789645.

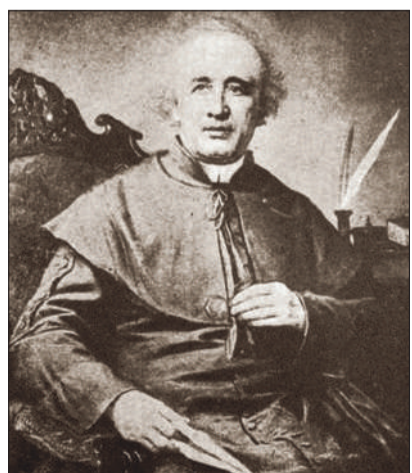
Asó hattar geschribet dar Ab. Agostino dal Pozzo-Prunner (1732 - 1798) Di burtzan von zimbar von Sim Kamoünder

La grande figura dell'Ab. Agostino dal Pozzo-Prunner, storico e letterato, affrontò l'enigma delle origini dei Sette Comuni del Vicentino; importante fu il suo ardire nel dare una storia a questo popolo, diverso per lingua, usi e costumi e formante per tanti secoli una piccola nazione con leggi e governo proprio. Le sue opere ebbero la sventura di non essere apprezzate nel loro giusto valore da chi si doveva.

soinnse nèt gevelt khõdante ke ditza gerèda iz mearar nâmp in gerèda vodar Sassonia, baz in nemparstn belesch dialèktn. 'Z djar 1763 izta auzgânt a Verona di òpera "De Cimbri Veronesi e Vicentini" vo Marco Pezzo. Dar geografo Büsching khütt bia nâ dar iz khent zo bizza vodar dritte editziõng "Zboa Libadarn - Cimbri Veronesi e Vicentini" sa übarsèzt atz taütsch, gerift ka imen durch a gântza khnetnen laüt. Dar hatt augenump sachandar bodar hatt gehõart von ambasiatõr danés von "Gössel" vo Kostantinopoli boda khütt: "Dise laüt ren taütsch, an toal pinn dialèkt vodar ledràna Sassonia, un an toal pinn dialèkt vodar hoachan Sassonia. Ditza magez khõn i o ke 'z geläichten

umbrõmm i hãn gehõart sèlbart ren in a haus zen österraike soldàn. A djungar soldàdo iz gest djüsto partirt vrisch vo Lipsia vodar Sassonia, sèmm bosa ren daz plittege taütsch. Nèt alümma daz ünsar gerèda geläichten, khütt dar teologo vo Brema "Majero" ma asó azpe daz sèll von Squizzeri boda lem afti pèrng izzese gehaltet nempar in alt taütsch, sèmm boda di fremmegen hãm nèt ingepocht pitt àndre zungen. Defàtte ünsarne laüt khõn un schraim "a" alle di sèlln bõrtar in módo azpe di Sassoni, anvétze di àndar Taütschan nâmp in Beleschlânt auzdrukhan azpe "o" ditza hattz gesek un geschribet dar "Maffei" sèlbart, darzuar rivanda pittar vokäl squàse alle di

bõrtar, azpe di usântza vodar zung Alemánna vorànahì, un umme in tausankh djar, azpe ma mage seng in di glossari von sèlln zaitn. Daz sèll boda karateritzàrt asó alt ünsar zung, un boda geläicht iz di struktura azpe dar kontschètto bia dar bortet in hirn, sedegual azpe ma redet; vorànahì daz earst bort; ditza iz dar nominativ, dõpo in verbo, in averbio, un dar kaso von verbo, un vürsnen alle di àndre kasi àna zo bèksla in verso. Disar ordnung iz dar sèll mearar naturàl un iz dar earst ägenump von laüt zo macha pasàrn di kontàkte in àndarn. In di primitiv zungen, in di ebràika da eltarste bobar khennen, vor earst iz vürkhent asó, umbrõmm 'z soinda gest alt alle di àndarn zungen vodar

Asia o. Geläich di zung von "Celti - Tschèlti" hergeprenk vodar Asia in Europa, iz darkhènt azpe di muatar von meararstn zungen vodar Europa. (Memorie storiche dei Sette Comuni Vicentini)

A.G.